

ЕКСПЕРТНО-ДІАГНОСТИЧНІ ОЗНАКИ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ДІЙ ПРИ ОКРЕМИХ ВИДАХ ФІЗИЧНОГО ВПЛИВУ НА ЛЮДИНУ

Козлов С.В., Зубов О.Л., Беркут Р.В.

КЗ «Дніпропетровське обласне бюро судово-медичної експертизи» ДОР»

Вступ. Тортури – це цілеспрямовані насильницькі дії, які застосовуються до людини, з метою спричинення особливого болю чи мук шляхом використання різноманітних методів та процедур [1,5]. Як засіб покарання, залякування і отримання визнань, тортури застосовували з найдавніших часів [2]. В сучасному суспільстві заборона тортур була проголошена в міжнародній Конвенції проти тортур і інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів знущання і покарання, яка була прийнята Резолюцією 39/46 Генеральної Асамблеї ООН 10 грудня 1984 року. Норми про заборону тортур також включені в Загальну декларацію прав людини (ст. 5), Міжнародний пакт про цивільні і політичні права 1966 року (ст. 7), тощо.

Метою роботи було розгляд існуючого нормативно-правового забезпечення щодо особливих способів спричинення фізичних та психічних розладів та висвітлення випадків з практики.

Результати досліджень та їх обговорення. В нашій державі кримінальна відповідальність за застосування катувань передбачена положеннями статті 127 чинного Кримінального кодексу України (далі — КК України) [1]. Відповідно до частини першої даної статті, катування, тобто умисне заподіяння сильного фізичного болю або фізичного чи морального страждання шляхом нанесення побоїв, мучення або інших насильницьких дій з метою спонукати потерпілого або іншу особу вчинити дії, що суперечать їх волі, у тому числі отримати від нього або іншої особи відомості чи визнання, або з метою покарати його чи іншу особу за дії, скоєні ним або іншою особою чи у скоєнні яких він або інша особа підозрюється, а також з метою залякування чи дискримінації його або інших осіб.

За вчинення ударів, побоїв або вчинення інших насильницьких дій, які завдали фізичного болю і не спричинили тілесних ушкоджень, передбачене покарання у відповідності зі статтею 126 КК України. Кримінальна відповідальність передбачена також частиною 2 статті 365 КК України, а саме перевищення влади або службових повноважень, якщо воно супроводжувалося насильством або погрозою застосування насильства, застосуванням зброї чи спеціальних засобів або болісними і такими, що ображають особисту гідність потерпілого, діями, за відсутності ознак катування. В окрему норму виділена законодавцем відповідальність посадових осіб за застосування насильства в ході допиту. Так, карається обмеженням волі, відповідно до положень частини першої статті 373 КК України, примушування давати показання при допиті шляхом незаконних дій з боку особи, яка проводить дізнання або досудове слідство. Кваліфікуючими ознаками злочину є вчинення його: 1) із застосуванням до потерпілої особи насильства; 2) із знущанням над нею (ч. 2 ст. 373). Під насильством у цьому випадку слід розуміти здійснення фізичного впливу на особу, яку допитують, що завдало їй фізичного болю або спричинило тілесні ушкодження. Умисне заподіяння смерті або тяжких тілесних ушкоджень потерпілому потребує кваліфікації за сукупністю злочинів, передбачених ч. 2 ст. 373 і відповідною частиною ст. 115 або 121. Прикладами знущання, передбаченого ч. 2 ст. 373, можуть бути: багатогодинні допити, позбавлення їжі або води, вплив шумом або світлом, насміхання над фізичними вадами потерпілого, образа його релігійних або національних почуттів тощо.

Неодноразово підкреслювалося, що катування, муки, особлива жорстокість, не представляють собою вид чи характер тілесних ушкоджень, вони не є медичними поняттями, а тільки вказують на спосіб їх спричинення [3,4].

Тортури відрізняються від інших злочинів проти життя і здоров'я людей особливою формою. Це виражається в тому, що тортури не можуть бути спричинені випадково, спонтанно, вони завжди потребують попереднього планування. За нашим поглядом головною ознакою тортур є використання спеціальних приладів, інструментів, тощо. Використання відповідних приладів для тортур обумовлено тим, що головним завданням, що стоїть перед катом, є спричинення особі особливої болі та страждань.

Предметом тортур є тіло людини та його свідомість. Тортури можуть виглядати, як численні удари (побиття, тортура «конвеєр», коли особа отримує ушкодження упродовж декількох діб з невеликими перервами), перервана асфіксія (тортура під назвою «слоник», коли на особу надівають протигаз та перекривають шланг до втрати свідомості, що повторюють з відповідною періодичністю, іноді в шланг видихають табачний дим або слезозоточивий газ), вплив температурних факторів (залишення особи під впливом низької температури), приведення людини в особливе положення, позу, які не є фізіологічними (спосіб «ластівки», підвішування людини, зв'язування кінцівок, тощо). Це не весь перелік тортур та спеціальних видів насильства, які використовуються в каральній практиці.

В практиці судово-медичного експерта випадки дослідження заподіяних тортур зустрічаються не так часто, що спричинює відповідну інформаційну пустоту. Наводимо лише один випадок, коли, на наш погляд, до затриманого були застосовані спеціальні засоби та способи спричинення тілесних ушкоджень. «З акту судово-медичного дослідження трупа відомо, що «...труп молодого чоловіка був знайдений на сходах до райвідділу

міліції..., при зовнішньому та внутрішньому дослідженні були виявлені численні синці, садна та крововиливи (мал.1).

Аналіз актів судово-медичного дослідження потерпілих, звинувачених та інш. осіб, затриманих працівниками МВС, щодо наявності, локалізації, характеру, механізму, ступеня та давності тілесних пошкоджень показав, що у більшості випадків тілесні ушкодження у них мали переважно ознаки легкого ступеня, а в окремих випадках – середнього ступеня тяжкості.

Мал.1. Зажиттєві численні садна лінійної форми на фоні синців на правому зап'ястку, які утворились внаслідок контакту зі спецзасобами (наручниками).

За характером серед тілесних ушкоджень домінували садна та синці. За локалізацією вони були розташовані у такому порядку: верхні та нижні кінцівки, тулуб, голова. Давність виявлених саден та синців у одного і того ж затриманого могли варіювати в інтервалі від декількох годин до декількох діб. Характеристики тілесних ушкоджень свідчили про те, що їх утворення відбувалося переважно в результаті дії тупих твердих предметів як з обмеженою, так і необмеженою поверхнею.

ВИСНОВОК

Таким чином, проаналізована нормативно-правова база та сучасна література щодо тортур та їх наслідків, висвітлення експертних випадків свідчать про актуальність розробки цієї проблеми, а саме визначення експертно-діагностичних критеріїв ушкоджень при особливих способах їх спричинення, зокрема, при катуваннях, мордуваннях, тощо.

Література

1. **Бабанін А.А.**, Мішалов В.Д., Біловицький О.В., Скребкова О.Ю. Судова медицина: підручник. – Сімферополь: Ната, 2012. – 580 с.
2. **Скотт Дж. Р.** История пыток / Перевод с английского А. А. Обухова. — М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2002. – 140 с.
3. **Forrest D.M.** Examination for the late physical after effects of torture / D.M. Forrest // J. Clin. Forensic. Med. – 1999. – Vol. 6, № 1. - P.4-13.
4. **Prip K.**, Persson A.L. Clinical findings in men with chronic pain after falanga torture / K.Prip, A.L. Persson // Clin. J. Pain. – 2008. – Vol.24, №2. – P.135-141.
5. **Sanders J.**, Schuman M.W. The epidemiology of torture: a case series of 58 survivors of torture / M.W. Schuman, J.Sanders // Forensic. Sci. Int. – 2009. – Vol.189. – P.1-7.

ЕКСПЕРТНА ОЦІНКА УРАЖЕННЯ ТЕХНІЧНОЮ ЕЛЕКТРИКОЮ СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

М.М. Шевчук, Н.В. Бартошик, І.Б. Дуда, Д.С. Антоненко

Львівське обласне бюро судово-медичної експертизи

Резюме: У статті наведені результати експертної оцінки ураження технічною електрикою за даними Львівського обласного бюро судово-медичної експертизи у період 2010-2012рр.